

Pomembno je, da imamo zdaj dolgoročni pogled na javne finance in načrt nujnih reform, ki jih je treba izvesti. Reforme so vedno problem, ker se vsakokrat najde kakšna interesna skupina, ki je z reformo prizadeta, in to vpliva na politični rating vlade. Bolj ko se bližajo volitve, težje so zadeve, pravi predsednik fiskalnega sveta Davorin Kračun.

MIHA JENKO
JOŽE SUHADOLNIK

Pri nujnih reformah je zagon prve polovice vladnega mandata že izgubljen

Profesor Kračun, potem ko so bila fiskalna pravila štiri leta zamrznjena, v fiskalnem svetu ugotovljate, da je preglednost slovenskih javnih financ slabša kot pred epidemijo. Kje vidite glavne težave?

Pri preglednosti je precej dejavnikov, ki vplivajo na to, da ni taka, kot bi si jo želeli. Kot posledica epidemije pa tudi zaradi druginje in poplav so bili sprejeti številni ukrepi, s katerimi je država omilila oziroma še bo milila posledice. Ti so bili zamišljeni kot enkratni, kot takšni, ki v prihodnje ne bodo bremenili javnih financ. A kljub temu se dogaja, da marsikateri od njih vsebuje tudi kakšno točko, ki pomeni trajno slabšanje javnih financ. Zato bodo javne finance v prihodnje, ko bodo razmere povsem normalizirane, na nekaterih delih še vedno obremenjene.

Preglednost naših javnih financ trpi tudi zaradi številnih transferjev med blagajnami. Hkrati nastaja vse več proračunskih skladov. Trenutno

kratkoročna usmerjenost seveda predstavljala velik izziv. Omeniti velja tudi premalo realistično načrtovanje, predvsem pri porabi. V zadnjih letih so denimo investicije redno precenjane. Na drugi strani so socialni transferji v državnem proračunu vrsto let podcenjeni. Obstajajo mnogi javnofinančni učinki zakonodajnih predlogov, tudi za prihodnja leta, ki velikokrat niso vidni iz proračunskega načrtovanja. Vse to so pomanjkljivosti, za katere računamo, da bodo ustrezno naslovljene s prilagajanjem novim fiskalnim pravilom.

Kakšna pa je sicer trenutna javnofinančna kondicija Slovenije? Kakšni so letos presežni primanjkljaji v državnem proračunu in drugih javnih blagajnah?

Letos je situacija predvsem na prihodkovni strani sorazmerno ugodna. Imamo visoko zaposlenost. Zato je vprašanje, ali so primanjkljaji v celoti upravičeni. V programu stabilnosti je za letos načrtovan primanjkljaj v višini 3,6 odstotka BDP, kar je seveda prek kulturnih treh odstotkov BDP, ki jih določajo evropska pravila. Zanimivo pa je, da nam je evropska komisija naračunala le za 2,6 odstotka primanjkljaja v sektorju država. Torej je Slovenija po izračunih komisije še na varni strani, zato tudi nismo v postopku presežnega primanjkljaja. Pomenljivo pa je, da nas je evropska komisija verjetno bolj realno ocenila. Zelo verjetno je v ozadju tega domneva, da so naši investicijski načrti nerealni in ne bodo izkoriščeni v taki višini.

Kako vzdržen pa je zdaj slovenski javni dolg, ki se trenutno giblje pri 70 odstotkih BDP?

Da, znaša približno 70 odstotkov BDP. Če bo vlada ustrezno obvladala vse kratkoročne težnje po povečani porabi – recimo, da bo ustrezno uredila plače v javnem sektorju, in če ne bo kakšnih nepredvidenih okoliščin –, lahko predvidevamo, da je naš javni dolg vzdržen na srednji rok, recimo za prihodnje petletno obdobje. Tudi zato, ker ima zakladnica zdaj visoke rezerve. A različne mednarodne institucije in fiskalni svet ob tem ugotavljamo, da so pri nas zadeve na dolgi rok mnogo bolj problematične, med drugim zaradi demografskih trendov, staranja prebivalstva – in ker ti trendi še niso bili ustrezno naslovljeni z reformami. Zato je izziv strukturnih reform tisti, ki se ga mora vlada lotiti takoj. Je pa bil glavni zagon prve polovice vladnega mandata že izgubljen. V drugi polovici mandata so vlade praviloma bolj previdne. V programu stabilnosti je sicer predvideno, da se bo delež javnega dolga v BDP še naprej zniževal. Nominalno se javni dolg sicer zvišuje, relativno, glede na BDP, pa se znižuje, a tu je bila v zadnjih letih pomemben dejavnik tudi inflacija. Slovenija je sicer glede javnega

dolga v tisti boljši polovici evropskih držav, daleč od Francije, Italije, Španije, da o Grčiji ne govorimo.

Države, ki ste jih omenili, imajo javni dolg celo višji od letnega BDP, torej vsega, kar ustvarijo v letu dni. Imamo pa tudi države, kjer dolg ne presega tretjine BDP in je približno tam, kot je bil pri nas pred 25 in več leti, ko smo govorili o zgodbi o uspehu. Kako to vidite vi?

Drži, a tu so tudi nekatere specifične okoliščine. Recimo, Estoniji ni bilo treba prevzeti dolgov nekdanje Sovjetske zveze, imela pa je zlate rezerve v ZDA, torej je imela boljše izhodišče. V državah nekdanje SZ in njenega vplivnega območja so, razen Madžarske, lahko drugi pri dolgu začeli praktično z ničle. Slovenija pa je morala najprej poravnati dobrih 16 odstotkov nekdanjega jugoslovanskega dolga, potem je bila prva sanacija bank, nato je bila prva velika recesija, z neobvladanim proračunskim primanjkljajem, potem pa še druga sanacija bank. Ti udarci so nas nato pri dolgu pripeljali visoko, finančni trgi so nas potem do sprejema varčevalnih ukrepov in sanacije bank gledali s sumničanjem.

Kako pa nas finančni trgi gledajo zdaj?

Slovenija je glede zahtevanih donosov nekoliko boljša od Italije in približno na ravni Španije in Portugalske. Finančni trgi podobno kot nas obravnavajo nekatere bolj zadolžene države. Slovenija je majhna država, zato je likvidnost naših obveznosti manjša. Trend relativnega znižanja javnega dolga nam koristi in utrjuje položaj na finančnih trgih. Seveda pa so ti trgi vedno tvegani. Njihova reakcija je nelinearna. Situacija se lahko spremeni čez noč. Tako kot pred veliko globalno recesijo, ko je Slovenija z manj kot 30 odstotki javnega dolga v BDP bila na varni strani radarja, kakor je rekel tedanji predsednik vlade. A stvar se je čez noč spre-

nila, ko se je zaradi visokega primanjkljaja začel javni dolg zviševati. Slovenija je tedaj mrzlično izdajala obveznice in prišla na radar finančnih trgov, ki so ob teh izdajah zaradi zaznanih tveganj zahtevali visoko donosnost. Na radar so nato prišle tudi banke in njihova kontaminirana posojila. Slovenija je potem potrebovala dolgo časa in predvsem je morala pokazati privrženost fiskalnemu pravilu – da je lahko normalizirala svoj položaj na finančnih trgih.

Drži. Fiskalna pravila so bila zadnja štiri leta zamrznjena, zdaj pa se vračajo v prenovljeni obliki. Kako nova pravila vidite vi v primerjavi s prejšnjimi? Prinašajo izzive, na katere moramo biti posebej pozorni?

Sprejem novih pravil je bil nujen. Vrnitev na stara ni bila več realna. Za to sta predvsem dva razloga. Prvi je nestabilnost kazalcev. Ocene, ki temeljijo na izračunu proizvodne vrzeli, so precej nestabilne. Ob različnih niansah v sicer isti metodologiji se lahko močno razlikujejo. Poleg tega lahko pol leta razlike pomeni povsem drugačen izračun, zato je bila ta sprememba nujna že z metodološkega vidika. Drugo pa je bila tudi njihova nerealnost, predvsem za najbolj zadolžene države. Države z več kot sto odstotki javnega dolga v BDP niso imele nobene možnosti, da bi v doglednem času prišle do zahtevanih 60 odstotkov. Pravilo, da bi bilo treba javni dolg letno znižati za eno dvajsetino presežka nad 60 odstotki, je bilo seveda nerealno za države z dolgom nad sto odstotki BDP. Za Slovenijo to ni bil problem, saj bi lahko svoj dolg zniževali za pol odstotne točke letno od 70 proti 60 odstotkom BDP. Za Italijo, Grčijo in tudi za Francijo in Španijo pa bi bilo to mogoče le z zahtevno konsolidacijo, ki bi verjetno močno ogrozila gospodarsko aktivnost in blaginjo prebivalstva. Nov pristop je bolj realističen in namenja manj poudarka letnim ocenam in nihanjem, več pa dolgoročnemu načrtovanju javnih financ.

Kakšne spremembe pa nova pravila prinašajo fiskalnemu svetu in vašemu delu? Kot ste pred časom dejali, boste že jeseni ocenjevali nove proračunske dokumente po novih pravilih.

Čeprav obstaja še kar nekaj nejasnosti, so nova pravila dovolj eksplisitna, da lahko ocene zasnujemo na njih. Za naše spremljanje bodo ključni neto primarni izdatki. Torej javni izdatki, iz katerih so izključeni enkratni učinki, obresti, izdatki za brezposelnost, investicije iz evropskih sredstev in diskrecijski ukrepi na strani prihodkov. Ti izdatki naj bi se gibali približno skladno z dolgoročnim trendom rasti potencialnega produkta. Ne glede na to, kdaj bo formalno spremenjen zakon o fiskalnem pravilu, je tudi ekonomsko smiselno,

Davorin Kračun

Mariborčan, letnik 1950, doktor ekonomije. Poklicno pot je začel leta 1974 kot asistent na tedanji Visoki ekonomsko-komercialni šoli (kasneje Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru), kjer ima od leta 1995 naziv rednega profesorja, bil je tudi njen dekan. Med drugim je bil trikrat minister v vladah premiera Janeza Drnovška, in sicer za planiranje (1992–1993), za ekonomske odnose in razvoj ter podpredsednik vlade (1993–1995) in za zunanje zadeve (1996–1997). Bil je bil tudi predsednik ekonomskega sveta vlade (1995–1997) in član sveta Narodne banke Slovenije (1986–1991). V vladi je bil med drugim odgovoren za koordinacijo makroekonomske stabilizacije in pripravo razvojne strategije, lastniško preoblikovanje podjetij, pristop v Svetovno trgovinsko organizacijo, bilateralne gospodarske sporazume in za koordinacijo ekonomskih politik. V obdobju 2000–2004 je bil veleposlanik Slovenije v ZDA. Marca 2017 je bil prvič izvoljen za predsednika fiskalnega sveta, neodvisnega in samostojnega državnega organa, ki nadzira vodenje javnofinančne politike. Decembra 2021 je na tajnem glasovanju v DZ dobil podporo 73 poslancev še za drugi petletni mandat, ki se izteče marca 2027.

jih je že 11. To otežuje spremljanje in ugotavljanje dejanskega položaja javnih financ. Omeniti velja tudi proračunske rezerve, te je seveda dobro imeti za nepredvidene dogodke. Pa vendarle, visok obseg rezerv lahko kliče k nerazumnim ukrepom. Tudi to otežuje preglednost in učinkovitost naših javnih financ.

Tudi za naše proračunsko načrtovanje menite, da ga spremljajo številne slabosti in pomanjkljivosti. Ste lahko konkretni?

Najprej bi omenil, da gre pretežno za kratkoročno usmerjenost fiskalne politike. Lani smo recimo kar trikrat menjali proračunski okvir. In, zanimivo, poraba na koncu sploh ni bila takšna, kot jo je določila zadnja verzija proračunskega okvira. Ko bodo uveljavljena nova fiskalna pravila, ki so usmerjena v srednji rok, in nekajletnih proračunskih načrtov ne bo mogoče enostavno spreminjati, bo taka

Nismo zasledili, da bi vlada imela konsistenten koncept učinkovitega in dostopnega zdravstva za vse, ki plačujejo prispevke. Kaj šele, da bi lahko predvideli javnofinančne posledice zdravstvene reforme, ki bi omogočila učinkovito zdravstvo.

Omeniti velja tudi premalo realistično načrtovanje, predvsem pri porabi. V zadnjih letih so investicije redno precenjene, socialni transferji v državnem proračunu pa podcenjeni. Mnogi javnofinančni učinki zakonodajnih predlogov, tudi za prihodnja leta, niso vidni iz proračunskega načrtovanja. Računamo, da bodo te pomanjkljivosti ustrezno naslovljene s prilagajanjem novim fiskalnim pravilom.

da fiskalni svet za osnovno merilo jemlje nova pravila in ocenjuje po njih. Kar zadeva zakon o fiskalnem pravilu, je fiskalni svet ministrstvu za finance predstavil svoje poglede glede prenove. Tako računamo in upamo, da bo vlada čim prej pripravila smiselne spremembe zakona, ki bodo omogočile ustrezno delo fiskalnega sveta.

Vsaka sprememba tega zakona zahteva dvotretjinsko politično soglasje v parlamentu, torej podporo vsaj 60 poslancev. Ali pri tem pričakujete težave?

Če bo vlada uskladila novelo zakona v skladu s pričakovanji fiskalnega sveta, bomo mi to podprli. To ni političen, ampak strokovni zakon, in skupaj lahko predstavimo argumente, ki so sprejemljivi za vse politične opcije.

Kaj pa te spremembe in nova fiskalna pravila narekujejo vladi in drugim odločevalcem, ki vplivajo na stanje v javnih financah? Kaj bodo morali delati drugače kot doslej?

Predvsem bo treba odpraviti pomanjkljivosti, o katerih sva govorila na začetku. Morali bodo pripraviti fiskalno strukturni načrt. Za to bo treba imeti dolgoročno vizijo o javni porabi, tako da bi ta ustrezno sledila ključnemu kazalcu, neto primarni porabi. Zdaj obstaja opcija za osnovni štiri- ali podaljšani sedemletni načrt. Sedemletni načrt

zahteva argumentacijo s programom investicij in reform, ki jih je treba izvesti, in v tem primeru ima država na voljo daljše obdobje za konsolidacijo javnih financ, ki je na letni ravni nekoliko blažja. Ni toliko pomembno, ali bo načrt obsegal štiri ali sedem let, pomembno je, da imamo dolgoročni pogled na javne finance in načrt nujnih reform, ki jih je treba izvesti.

Pričakujete v zvezi s tem trda pogajanja z evropsko komisijo?

Nikoli ne vemo, kako se lahko obrnejo razne silnice. Pogajanja sicer potekajo že od 21. junija, ko je evropska komisija poslala državam predlog večletne poti javnih financ. Države morajo svoj predlog poslati nazaj v Bruselj v drugi polovici septembra. Evropska komisija sicer poudarja, da od Slovenije pričakuje, da bo pravočasno pripravila srednjeročni fiskalno-strukturni načrt. Pogajanja pa potekajo za zaprtimi vrati. To seveda ne pripomore k transparentnosti, po drugi strani pa odločevalcem omogoča lažje delo. Pomanjkljivost novega sistema fiskalnih pravil bi utegnila biti prav manjša transparentnost.

Nekateri strokovnjaki, denimo Mojmir Mrak, opozarjajo, da so manjše članice Unije lahko v slabšem položaju pri pogajanjih s komisijo kot nekatere večje in bolj zadolžene države. Vaš pogled?

Da, ti pomisleki držijo, majhna država mora izkazovati večjo disciplino, da jo bolj upoštevajo. A po drugi strani Slovenija nastopa na finančnih trgih kot samostojna država in sama odgovarja za obveznosti, ki jih prevzema, in obveznice, ki jih izda. Strogo spoštovanje fiskalnih pravil tako ni nujno in zaželeno le zaradi evropske komisije, ampak predvsem zaradi javnofinančne vzdržnosti, ki jo pri odločitvah upoštevajo tudi finančni trgi. Na njih se mora Slovenija dokazati in potem je tudi delo z evropsko komisijo lažje. Izbojevanje odpustkov pri fiskalnih pravilih je mogoče politični uspeh pri evropski komisiji, hkrati pa oteži položaj na finančnih trgih. Na ta pogajanja zato ne bi gledal kot na nasprotje interesov med komisijo in Slovenijo. Mi želimo ustvariti percepcijo na finančnih trgih, da smo stabilna država, kjer ni nobenega dvoma o poravnavi naših obveznosti, tudi glede 60-letne obveznice, ki jo je Slovenija izdala predlani.

Vlada se bo torej morala v kratkem, do septembra, odločiti, ali bo šla v pripravo štiri- ali sedemletnega načrta javne porabe. Kaj pa reforme, ki jih bo politično čedalje težje spraviti skozi parlament? Je vlada pri njih zaspala, saj vemo, da je na začetku precej obljubljala, narejenega pa ni bilo skoraj nič?

Reforme so vedno problem, ker se vsakokrat najde kakšna interesna

skupina, ki je z reformo prizadeta, in to vpliva na politični rating vlade. Bolj ko se bližajo volitve, težje so zadeve. Eden naših osnovnih problemov so demografski trendi, ki seveda niso samo slovenski. Staranju prebivalstva moramo prilagoditi tudi fiskalni sistem. Imamo pa tudi probleme, ki so povezani s staranjem prebivalstva in jih je treba rešiti takoj – in med njimi je zdravstvo.

Nismo zasledili, da bi vlada imela konsistenten koncept učinkovitega in dostopnega zdravstva za vse, ki plačujejo prispevke. Kaj šele, da bi lahko predvideli javnofinančne posledice zdravstvene reforme, ki bi omogočila učinkovito zdravstvo. To ni problem, s katerim bi lahko odlašali, je tukaj in zdaj. In to ni le fiskalni problem, temveč predvsem problem zdravstvenega sistema, ki ima na koncu tudi fiskalne posledice.

Na drugi strani so pri pokojninski reformi izračuni mogoči. Poznamo demografske trende in vemo, kako bo potekalo staranje prebivalstva. Parametre, ki vplivajo na stabilnost pokojninske blagajne, moramo prilagoditi realnosti, ki bo tu čez pet, deset ali več let. Zadnja pokojninska reforma, ki je bila sprejeta leta 2012, je probleme le za nekaj let odložila. A že nekako pred petimi leti se je začelo kazati, da njeni učinki ugašajo. In samo konjunkturi pri zaposlovanju in visokim prihodkom se lahko zahvalimo, da zadeva

še ni akutna. Že zdaj pa moramo podpirati pokojninsko blagajno s sorazmerno visokimi transferji.

Drži, iz državnega proračuna gre v to blagajno vsako leto dobra milijarda evrov.

Tako je, to je problem že zdaj, ob visoki zaposlenosti in rasti plač, in ta problem bo vsako leto ostrejši. Podobno kot v drugih državah bo nujno ukrepati. Iz francoskega primera vidimo, da to ni enostavno. Na eni strani moramo zagotoviti poštene pokojnine in dostojanstveno preživljanje starosti, na drugi pa ne smemo pretirano obremeniti aktivne generacije s plačilom prispevkov.

In če gremo še korak naprej, napovedana je bila tudi davčna reforma, ki bi jo verjetno morali pripraviti najprej. Kakšno davčno reformo bi pričakovali?

Prvo vprašanje je, ali je smiselno govoriti o davčni reformi. Zato, ker tržni sistem zahteva stabilnost in s tem tudi stabilnost davčnega sistema. Podjetniki morajo vedeti, kaj lahko pričakujejo na davčnem področju, ne le v tekočem letu, temveč za pet ali deset let naprej. Zato bi morali biti previdni pri komuniciranju davčnih sprememb. Analize OECD kažejo, da imamo na nekaterih segmentih sorazmerno visoko obremenjeno delo, manj pa kapital. Res pa znotraj EU ne moremo govoriti o naši nesorazmerno preveliki obremenjenosti dela z davki in prispevki.

Analize pokažejo, da so nepremičnine tisti vir, ki pri nas ni izkoriščen. To je velik politični problem zaradi interesnih skupin in njihovega monopolnega položaja na velikih zemljiških kompleksih. Prostor je omejen in kdor ima v lasti nepremičnino, ima s tem tudi ekskluzivno pravico nad prostorom. Zato je obdavčenje nepremičnin nekaj drugega kot obdavčenje drugegačnega premoženja, ki je rezultat dela. Zaradi te ekskluzivnosti je obdavčenje lastnikov nepremičnin moralno upravičeno.

Pri nas imamo različne obvode pri obdavčenju nepremičnin, kot je nadomestilo za uporabo stavbnega zemljišča, pa davek na premoženje pri stanovanjih, kjer ni nihče prijavljen. Nimamo pa sistematično urejenega obdavčenja nepremičnin. Seveda mora tudi to biti razumno in upoštevati, da ljudi, ki živijo na normalni kvadraturi, ta davek ne sme spraviti v socialne probleme. Bolj gre za lastnike velikih kompleksov nepremičnin, kjer verjetno so rezerve. Mednarodne primerjave tudi kažejo, da je izplen obdavčitve nepremičnin težko večji kot odstotek ali odstotek in pol BDP. To torej ne more v celoti rešiti davčnega sistema. Treba je dosledno upoštevati vsa načela, na katerih so utemeljeni davčni sistemi, tudi davčno disciplino, razumnost obdavčitev, sorazmernost, poštenost. Če pa vprašate, kje so rezerve v davčnem sistemu,

so tukaj in morda tudi v kateri od številnih davčnih olajšav.

Predsednik fiskalnega sveta in varuh trdnih javnih financ ste že osmo leto. V tem času ste imeli opravka s štirimi vlada. Ste edina institucija, ki neodvisno ocenjuje javne finance in daje priporočila političnim odločevalcem. Vas vlade kaj upoštevajo, bi si želeli, da vam bolj prisluhnejo?

Zakon jasno postavlja, kaj je naloga fiskalnega sveta. Fiskalni svet oceni vladne dokumente in oceno preda državnemu zboru. Državni zbor lahko tudi na podlagi naših ocen razpravlja o proračunskih dokumentih, vlada pa ima pravico in dolžnost, da na naše ocene odgovori. Ta dialog poteka normalno, na spletni strani fiskalnega sveta so ob naših ocenah objavljeni tudi odgovori vlade. Na tej relaciji ni težav. Na tehnični ravni sodelujemo z vladnimi službami. Seveda pa je vsak, ki nastavi ogledalo, malo neprijeten. Nikoli ne moremo biti povsem prepričani, da se kje po ovinku ne bo našla kakšna puščica, ki bi poskušala omejiti ali blokirati delovanje fiskalnega sveta, tudi pri stvarih, kjer si niti ne moremo predstavljati, da bi lahko bile.

Kje recimo?

Ni še zrelo, da bi povedal (*smeh*).

Poleg vodenja fiskalnega sveta ste tudi dolgoletni profesor ekonomije na ekonomsko-poslovni fakulteti v Mariboru. Še vedno predavate?

Sem profesor ekonomske teorije in politike in imam trenutno še osemmodstotno zaposlitev za predavanja na področju mednarodne politične ekonomije.

Pred časom ste dejali, da se približujete petdesetim letom delovne dobe. Lahko pojasnite?

V tedanjem žargonu sem začel združevati delo in sredstva 1. maja 1974. A imam vrzel 11 mesecev vojaščine v nekdanji državi, tako da beležim trenutno 49 let in štiri mesece delovne dobe. Prihodnje leto marca bom lahko praznoval 50-letnico delovne dobe in bom na neki način zlatomašnik (*smeh*). Delo me veseli in imam odlične sodelavce, naj omenim službo za analize, ki jo vodi Aleš Delakorda.

Kako pa skozi oči profesorja mednarodne politične ekonomije vidite aktualne politične razmere in silnice v svetu in svetovni ekonomiji, kjer je povojni sistem, zasnovan na multilateralizmu in jasnih pravilih, na zelo resni preizkušnji?

Če pogledamo učbenike mednarodne politične ekonomije, ti temeljijo na globalizaciji in ugotavljanju njenih prednosti in pozitivnih, tudi negativnih posledic. A to ni več aktualno. Globalizacija je zdaj v retrogradnem procesu, politično se vračajo hladnovojne razmere,

ekonomsko pa protekcionizem. Spomnim se Obamovega govora, ko je ob vrhuncu velike globalne recesije svaril pred protekcionizmom. Vendar pa so bile ZDA tiste, ki so najkasneje s Trumpovim nastopom zelo jasno postavile v ospredje protekcionistične ukrepe. Dokončno pa se je globalizacija končala 22. februarja 2022, ko je Rusija z odkritim oboroženim napadom na Ukrajino pokazala, da nanjo ni mogoče računati kot na normalno državo, ki sprejema civilizirana pravila v mednarodnih odnosih, kar ima tudi ekonomske posledice. Od takrat se je začelo obdobje razpada globalizacije in nove bi- ali celo protekcionistične multipolarnosti. Zahod, ki je bil objektivno najbolj zainteresiran za globalizacijo, mora braniti svoje pozicije. Na drugi strani pa nastaja diktatorska alternativa demokracijam – recimo Rusija, Kitajska, vojaško in politično vlogo igra tudi Iran –, ki poskuša voditi nasprotovanje zahodnemu svetu in tudi liberalnim pravilom v mednarodnih ekonomskih odnosih, na katerih temelji demokratični zahodni svet. Trenutno poteka borba za vpliv tako na evropskih mejah kot tudi v Afriki, Aziji in Južni Ameriki. Institucionalizacija skupine Brics je poskus, da bi vzpostavili politično-ekonomsko alternativo zahodnim državam – čeprav ima večina držav Brics razvite ekonomske odnose z Zahodom in od njih tudi velike koristi.

Smo v obdobju nove hladne vojne. In ni več globalizacije, proste trgovine med vsemi državami, od katere imajo na koncu vsi koristi. Prihaja obdobje protekcionizma, mednarodnih napetosti in seveda tudi dolžnosti in obveznosti Zahoda, da brani demokratični sistem pred diktatorji, ki želijo biti svetovno pomembni z uporabo vseh sredstev. Tudi v ekonomskem smislu se moramo soočiti s to novo realnostjo, ki je precej podobna tistemu, česar smo se otreli s padcem berlinskega zidu. Gorbačov je žal mrtev, ne le fizično, tudi politično. Tako na eni kot na drugi strani se pojavljajo populistične alternative demokratičnemu sistemu. In upajmo, da se bo obdržal Zahod z liberalno-demokratičnim sistemom, kjer se oblast menja na volitvah s konkurenco idej in se ne generirajo dosmrtni voditelji.

Če pogledava še Slovenijo: za nas je ključno, da EU ostane enotna, gospodarsko uspešna in zavezana demokratičnim vrednotam?

Da, le tako nas članstvo v Uniji in Natu varuje pred tveganji, ki bi jim sicer bili izpostavljeni glede na svojo velikost in ekonomsko in vojaško moč.

Med drugim ste bili tudi slovenski veleposlanik v ZDA. Kako se spominjate tega obdobja?

Bilo je v letih 2000–2004, v zgodovinskem obdobju. Zvrstili so se napad na dvojčka 11. septembra,

širitev Nata, napad na Irak. Tedaj sem se osebno srečal s štirimi ameriškimi predsedniki, dvema takratnima in dvema bodočima. Najprej s Clintonom, ki sem mu predal akreditive. Nato z Bushem, ki je bil takratni predsednik in s katerim sem se srečeval, tudi ob pripravi srečanja Bush-Putin, ki smo ga leta 2001 organizirali v Sloveniji. To je bil verjetno celo največji uspeh slovenske diplomacije. Srečal pa sem se tudi s Trumpom, ki je zaradi svoje žene, kot slovenski zet, izkazal interes za povezavo s slovenskimi uradnimi organi. Kot slovenski veleposlanik sem bil v tistem obdobju občasno njegov gost. Srečal sem se tudi z Bidnom, ki je bil tedaj demokratični senator. On me je impresioniral s svojim poznavanjem tudi tega našega prostora. Njegov sin, zdaj že pokojni, je bil oficir v ameriški vojski na Kosovu, tako da je imel informacije iz prve roke. Tudi z njim smo precej razpravljali o širitvi Nata in vključevanju Slovenije vanj. V tistem času je bilo vključevanje v EU in Nato strateška orientacija Slovenije. Američani so postavljali precej ovir in nam v dialogu dejali, da še nismo pripravljeni. Šlo je za igro; oni so bili zainteresirani za baltske države, za nas pa ne toliko. Ti lobiji, recimo Bruce Jackson, s katerimi smo komunicirali glede širitve Nata, so bili republikanski in so nam zagotavljali, da imamo pri republikancih vso podporo in da so problem demokrati. Ko sem se pogovarjal z najvplivnejšim demokratičnim senatorjem, to je bil Joe Biden, pa je seveda dejal, da nas demokrati podpirajo, a da so težava republikanci. Tedaj mogoče nisem razumel vsega, po dvajsetih letih pa je kaka podrobnost, ki sem si jo zapomnil, bolj jasna. Biden je sicer že tedaj govoril bolj počasi in z razmisleki.

In še to, v 90. letih ste precej sodelovali s tedanjim premierom Drnovškom, ki je bil vaš vrstnik. Kako pa vidite to obdobje?

Tako je, bil je moja generacija in vzpostavila sva zelo koristno sodelovanje. Ko je leta 1992 sestavljala svojo prvo vlado, me je poklical in po oklevanju sem povabilo sprejel. V tistem obdobju sem dal prednost akademskemu razvoju in sem angažma v vladi razumel le kot njegovo obogatitev, saj je ekonomska politika spadala v moje izobraževalne in raziskovalne vsebine.

Kadar so se v vladi pokazale kakšne težave, sem mu vedno lahko ponudil rešitev, da se umaknem, in to je zelo cenil. Po uspehu na volitvah 1992, ko sem spet prišel v novo vlado, sem ob zapletih v koaliciji, ko so želeli imeti moje mesto, ponudil umik in koalicija je bila rešena. Že čez nekaj mesecev pa me je Drnovšek znova povabil, da prevzamem funkcijo zunanjega ministra, pa smo potem končali mandat. In nato sem leta 2000 odšel za veleposlanika v ZDA, kar je bila zame najbolj zanimiva izkušnja. ●

Preglednost naših javnih financ trpi tudi zaradi številnih transferjev med blagajnami.

Hkrati nastaja vse več proračunskih skladov, trenutno jih je že 11. To otežuje spremljanje in ugotavljanje dejanskega položaja javnih financ.

